

MİLLÎ GELİŞME VE TUKAY'IN ESERLERİ

M. Z. ZEKİYEV

Aktaran: Mustafa ÖNER

Özet

Çarlık Rusyası döneminin kendisini en çok geliştiren toplumu olan Tatarların millî bir gelişme kaydetmedeki çabası, büyük fikir adamlarının da yetişmesine olanak tanımıştır. Abdullah Tukay da anılan bu gelişmenin ortaya çıkardığı büyük sanat ve fikir adamlarından birisidir. Bu büyük şairin milleti koruma ve geliştirme yolundaki derin ve ince duygularını ortaya koyduğu ölümsüz eserleri, Tatar toplumunda başlamış olan bu yenileşmeyi, millî bilinci ileri taşımıştır.

Anahtar kelimeler: Abdullah Tukay, millî gelişme, Tatar edebiyatı, Tatarlık.

The National Development and Tukay's Works

Summary

Effort to show national progress of Tatars was the most developed society in Tsarist Russia period, had been enabled to growing of great thinkers. Abdullah Tukay also referred to posed by this development was one of the great men of art and ideas. That great poet's immortal works which revealed deep and subtle feelings which aimed at national protection and development, had carried forward the national consciousness and Tatar societ's innovation.

Key words: Abdullah Tukay, National innovation, Tatar literature, Tatariness.

Marksist ideoloji, tarihî sınıflar arasındaki mücadele belirler diye öğretmeye ve toplumsal gelişmeyi de sadece sınıfsallık gözlüğünden bakarak çözümlenmeye çalışsa da gerçekte kabile, halk ve milletlerin karşılıklı mücadelesi toplum gelişmesine daha güçlü etkide bulunur. XV.-XVI. yüzyıllar koloni siyasetinde kendine özgü bir yöneliş meydana geldi: Yeni yerleri işgal etmek, sadece oranın halkının zenginliğinden yararlanmak değil, koloni halkını da yavaş yavaş yok etmek, orada galip halkı getirip yerleştirmek ve coğrafyasını da kendi toprağı yapmaya çalışmak ortaya çıktı. Böylesi bir görevi yerine getirmenin de esas yolu olarak yenilmiş milletleri galip millet içinde

eritmek ve neticede yok etmek siyaseti seçildi. Çarlık Rusyasında bu Hristiyanlaştırma yoluyla yürütülen Ruslaştırma siyaseti diye adlandırıldı. Bunu başka ülkeler de pek severek kullandılar.

Örneğin 1793'te Fransız Devrimini yapan Jacobenler, boyun eğen halkların kendi dillerini korumasını, ülke, yetiştirme, orduyla idare etmenin en büyük düşmanı diye ilan ettiler, Fransızca dışında başka dilleri kullanmayı yasakladılar, millî adlar vermek de aynı biçimde suç sayılıyordu.

Bütün halklara millî özgürlük vaat ederek egemen olan Bolşevikler, millî cumhuriyetler kurup milletleri korumayı başlatsalar da 30'lu yıllardan itibaren Ruslaştırma siyasetini yeniden başlattılar. 40-50'li yıllarda Faşistler de boyun eğerek yaşayan milletleri yok etmek yolundan yürüdüler. İşî kabir taşlarındaki millî yazıları, adları kırıp dökmek vahşiliğine vardırıdılar.

Tukay'ın eserleri de bugüne kadar, dünya çapında yürütülen işte bu asimilasyon siyasetinin etkisinde araştırıldı.

60'lı yıllarda ileri kapitalist ülkelerde “küçük milletlerin büyük milliyetçiliği” denen hareket bazı devletlerin yaşamasını sorgu altına aldı. Ondandı sonra uluslararası örgütlerde milletleri ortandı kaldırma siyasetiyle devletler içinde, devletler arasında ve uluslararası çapta istikrarlı bir barış korumak imkânı yok diye bir sonuca varıldı. İnsan Hakları Beyannamesi kabul edildi, orayı millet haklarını bozmaya karşı düşünce de katılmıştı.

1988'de eski SSCB de milletler arasındaki ilişkilerin toplumsal gelişmeye daha sıkı etkide bulunacağını anladılar. Nihayet bütün halkları düşünce, kültür, amaçlar ve görevler üzere yakınlştırıp iktisadi ve siyasi bağlarla birleştirip onlardan birleşik Sovyet halkını biçimlendirmek için yürütülen mücadele, gelişmenin doğru olmayan yolu diye tanındı, bunun yerini ise milletleri korumak ve geliştirmek yoluyla onlar arasında toplumsal barış oluşturma siyaseti aldı. Oysa milletleri korumak ve geliştirmek için, artık ölüme yüz tutan milletleri önce diriltmek gerekirdi. Bu düşünce de bütün ülke çapında tanındı. SSCB dağılıp Rusya tek başına kalınca da beşeri araştırmalarda, kültürü geliştirmekte bir genel yöneliş, genel bir görev olarak milleri diriltmek ve geliştirmek problemi gündeme geldi. Rusya'da bu esas yöneliş “Rusya halkları: Diriliş ve Gelişim” biçiminde kabul edildi. Tataristan Bilimler Akademisi ve onun içinde Beşeri Bilimler Bölümü kurulunca bizde bu yöneliş “Tatar halkı ve Tataristan halkları: Diriltme, Koruma, Geliştirme” başlığıyla bütün beşeri bilimlere de oy birliğiyle dâhil edildi. O tarihten beri gerek akademide, gerek üniversitelerde beşeri bilginler, Eğitim, Kültür ve Basın-Enformasyon Bakanlığı, Dünya Tatar Kongresi, Tatar İçtimai Üzeği (Tatar Toplumsal Merkezi) ve çeşitli millî partiler bu yönde çalıştılar.

Milletleri diriltmek, korumak ve geliştirmek meselelerini çözümlemek 1992'de Genel Asamble “Etnik dini ve dilsel azınlıkların hakları beyannamesi” kabul edilince daha da güvenli bir hale geldi. Şimdilerde Avrupa birliğine alındığında Rusya millî azınlıklarını geliştirme işine verilen önemi daha da güçlendirmek üzere yeni yükümlülükler yüklendi.

Görünüyor ki bütün dünya çapında ve tek tek ülkelerde, dolayısıyla Tataristan'da milletleri korumak ve geliştirmek siyaseti resmi biçimde hayata geçiriliyor.

İşte bu şartlarda Tukay'ın doğumunun 110. Yıldönümünü kutlamak üzere şairin eserlerindeki esas yönelişe, onun millî gelişme için can atmasına değer vermeden kalamayız.

Bu konuya açıklık getirmeyi dönemler arasındaki ortaklığı göstermekle başlamak doğru olur. Tukay döneminde Çarlık Rusyası'nın Ruslaştırma siyasetine millî yenileşme ile karşı çıkılırken bugün ise komünist ideolojiden arınmaya dayanan millî yenileşme güçlü bir harekete dönüşmektedir.

Çarlık döneminde Hristiyanlaştırma yoluyla Ruslaştırma siyaseti bütün gücünü yaymış; Rus Hükümeti bütçe parasını sadece Rus okullarına vermekte, "Rusya sadece Ruslar için" diye öğrenim-öğretim-kültür işleri devlet daireleri tarafında sadece Rusça yürütülmektedir. Tatarın kendi hükümeti yok, fakat onun düşünce sahiplerine Tatarların yaşadığı pek geniş coğrafyada birkaç merkezli kültürel-millî otonomi kurma imkânı doğar. Peki, bu otonominin esas işaretleri nelerden oluşmaktaydı?

Bolgar, Türki, Müslüman gibi genel adları ve yerli tarihî etnonimleri yenerek yabancı adlandırmadan yerli adlandırmaya dönen Tatar sözü halkı bir millet olarak oluşturmak için kullanılmaya başlar. Tatarın millî edebî dili, millî ruhunu yansıtan gönül cevherleri olan türküleri ortak bir hazineye dönüşür. Tatar zenginlerinin desteğiyle tatarların yaşadığı yerlerde mektep, medreselerin, camilerin büyük bir zinciri oluşturulur. Ders kitapları ve edebî eserler bastırılıp yayılır. Bunların esasında da malum ki Tatarların üretimde ve iktisadî geliştirmekte aktif rol oynamaları yatmaktadır.

A. Tukay'ın eserlerinin verildiği devirde Tatarların iktisadî ve ruhi gelişmesi komşu halklara nazaran çok daha üstündür. Bu konuda Almanların ayrıntılı istatistikleri de sağlam belgelerdir. Lenin bunlardan alarak İdil Tatarları'nın gelişmesini 1912 rakamlarıyla şöyle gösterir: "*Son on yılda Rusya Müslümanları kültürel bakımdan çok geliştiler. Kazan Tatarlarında 150 kişiye bir cami ve bir molla düşer. Buradaki Hristiyanlarda bir din adamı 1500 kişiye hizmet etmektedir. Tatarlarda 100 erkek ve kız çocuğuna bir mektep düşerken Slavların 1500-3000 kişisine bir mektep denk gelir. Kitap ve gazete yayımında Müslüman Tatarlar çok daha ileri gitmişlerdir.*" (Lenin 28 T. 514-515).

İşte bu genel millî yenileşme, Tukay gibi büyük fikir sahiplerinin doğmasına esas oluştururken, diğer taraftan Tukay'ın ölümsüz eserleri bu yenileşmeyi daha da ileri götürdü. Tukay, Tatar milletinin gelişmesinin o dönemdeki derecesiyle hiç yetinmedi, milletin Avrupa halkları yüksekliğine çıkmasını istedi, bunun yollarını, çarelerini, kendi halkını buna inandırmaya çalıştı. "*İy Kalem*" şiirinde o şöyle yazdı:

*İy kalem! Kitsën elem, sin eyle bēznē şadıman;
Bēz de sayende olalum tuğrı yula kadıman.*

*Ref' idēp Avrupaya sen garşı eglaya kader,
Ne için bēznē dōşērdēn ferşē ednaya kader?*

(Ey kalem! Gitsin elem keder, sen eyle bizi şadıman; biz de sayende olalım doğru yola ayak basan; Yükselip Avrupa'ya sen en yüksek arşa kadar; Niye bizi düşürdün en alçak yerler kadar?)

Bu konu Tatar milletini geliştirmekte bugün de gündemi oluşturur. Nasıl yapıp da Tatar milletinin milliliğini daha tam bir biçimde geri çevirmeli, nasıl yapıp da milliliği dünya çapında bir dereceye çıkarmalıyız? Yani kendi kabuğunda mı kalmalı yoksa en ileri milletlerle bir derecede koşmalı, uluslar aşırı sorunları çözmeye katılmalı mıyız?

Tukay, milleti koruma ve geliştirme yolundaki derin ve ince duygularını pek çok eserinde yansıtır. Örneğin “Lezzet ve tem nersede?” şiirinde Tukay dünyadaki çok çeşitli lezzet ve tatların hatırlatır: Güzel kıza âşık olmak, ölümsüzlük suyunu içmek, insanlara önder olmak, molla olmak, garmun çalmak, tüccarkazancına sahip olmak, askere kumandan olmak, lezzetli çay içmek vb.

Bence, bu dünyada hiç çın tös te yuktur, yem de yuk;

Hiçbirinde bunların lezzet te yuktur, tem de yuk.

Tik fekat milletke hezmetke mehebbet bende bar,

Bençe, bunda yem de bar, lezzet de bardır, tem de bar.

Bu konuya değinince A.Tukay'ın “Millete” diye Türkçeye yaklaştırarak yazdığı şiirini anmadan yapamayız:

Cömle fikrëm kiçe köndöz sızge gaid, milletëm;

Sihhatëndër sıhhatëm hem gıylletëndër gıylletëm.

Sin mökaddes möhterem gıyndemde varlık nerseden;

Satmazam bu kainate milletëm, milliyetëm.

Bahtiyarım, bendenë ger itseler nisbet siña;

Gacizane şagiyrën olmakga vardır niyetëm.

Bër zaman da yad eylese bil-iltifat millet beni,

İşte budır maksatım, memul ve mesudiyetëm.

Tukay, eserlerini, milleti korumak ve geliştirmenin çağdaş problemleriyle birleştirerek inceleyince onun “Bězněň millet ülgenmë, elle yoklagan gına mı?”, “Hissiyatı milliyë” gibi sosyal-politik eserlerini hatırlamadan geçemeyiz. Burada da şair, milletimizin başka milletlerden geri kalmasına üzüldü, milleti geliştirme yolları hakkında kaygılanır. Ölmemiş de uyumamış da fakat diğerlerinin gelişmesini görerek sadece bayılmış milletimize neler verelim, milletimiz kimlere muhtaç? Tukay'ın buna dair fikirlerini biz okul çağından beri biliriz.

Tukay hangi temaya girse de onu çoğu zaman millî gelişme meselelerine getirip bağlar. Onun eserleri bu dönemin yenileşme ürünü; milleti desteklemek ve korumak, yenileştirmek ve geliştirmekte Tukay ruhu bizim dönemdeki yenileşme mücadelesinde de değer biçilemeyecek bir öneme sahiptir.

A. Tukay, milleti meydana getirme ve geliştirme işinde A. Tukay millî edebî dili, millî ezgileri korumaya ve biriktirmeye özel bir önem verdi. Onun sadece “*Tugan tēP*” (“Ana Dili”) adlı eserinin Tatar millî marşı olarak yankılanması bile bugünkü mücadelede A. Tukay’ın eserlerinin rolünü açıkça gösterir. Şairin millî Tatar millî edebî dilini geliştirmekteki rolü hakkında, doğumunun 90. yıl dönümüne de 100. yıl dönümüne de bildiri ile katılmak nasip oldu. Orada ben Tukay’ın eserlerinde çağdaş millî dilin kullanımı dairelerinin genişletilmesini, gerektiğinde eski edebî dili, hatta Osmanlıca’yı da kullanmasını onaylamıştım. O dönemde biz bunları zor anlıyorduk. Şimdi ise Tukay’ın böyle bu işleri bize örnek olmaktadır. Milleti korumak meselelerini çözmek için gençlere eski Tatar edebî dilini de belli derecede Türk halkları arasında iletişim aracı olarak kullanılan Türkçeyi de öğrenmeyi açıkça destekliyoruz. Bu gerçek bütün Türkler (Türk dünyası) için yapılan ortak bir edebî dil kurma yolundaki tartışmalara bir aşama daha verdi.

Bugün kullanım dairelerini genişletmekle millî dili koruma ve geliştirme görevini yapınca biz Tukay’dan örnek alarak halkımızın uluslararası meydana çıkmak ve burada da önemli bir yer tutma gereğini unutmuyoruz. Ana dilini korumak sorunlarıyla uğraşan bilginler, yazarlar, gazeteciler de bunu her zaman akılda tutarlar.

Milleti millet olarak oluşturma korumakta Tukay ana dili ile birlikte, millî ezgilerimizin, millî türkülerimizin önemini açıkça görür ve gösterir. Onun *Halk Edebiyatı* adlı konferansına başvuralım:

“*Halk türküleri, cırlar bizim atalarımız tarafından bırakılan en değerli ve en pahalı bir mirastır. Evet bu değerli ve pahalı miras! Mamur Bulgar şehirleri, Bulgar köyleri hiç olmadığı kadar kırıldı, yok oldu, izleri de kalmadı.*

Ama işte bu kıymetli miras dediğimiz halk şiirlerini toplar bile parçalamadı, oklar batmadı... Onları kaybetmemek, gayretle çalışmak gerek.

Bilmeliyiz ki halk türküleri, halkımızın gönlünün hiçbir zaman paslanmayan, donuklaşmayan, saf ve aydınlık aynasıdır.”

Tukay döneminde de bugünkü gibi ezgiler her yıl değişmektedir, bunu bilen Tukay halk türkülerini, cırları korumanın önemini özellikle vurgulamaktadır. Biz bunu bugün de unutmamalıyız.

Halk türkülerinin ana dilini, yani milleti korumadaki rolünü A. Tukay şöyle anlatıyor: “*Küçüklüğümden gönlüme yerleşen türküleri sevmekle bende ana diline sevgi doğdu. Eğer bana türküler yardım etmese ben Farsça Bedevam, Kesik Baş, Teşirler, Arapça nahiv (cümle) kitaplarıyla ana dilimizi sevmek gibi büyük bir nimete malik olabilir miydim? Yaşasın halk edebiyatı, yaşasın ana dili!”*

Bizim probleme dair bir temaya daha değinelim. Bu Tatar adı konusu. Halkımız millet olarak tatar kavim adı çevresinde toplanır, uzun yıllar boyunca bir yabancı (*objektif*) adlandırma olarak yaşadıkten sonra yerli (*subjektif*) adlandırma hâline döner. Milleti bu kavim adı (etnonim) çevresinde oluşturmak için bu adı ortak etnonim olarak tanıtmak gerekli olur, o bunu kendisinin Tatar olmasıyla gururlanarak hayata geçirir.

*Küñlēm bēlen söyem behtēn Tatarñı,
Kürërge canlılık vaktın Tatarñı,
Tatar behtē öçen min can atarmın:
Tatar bit min üzēm de Tatarımın (“Üz-üzeme”)*

(Gönülden severim bahtını Tatar'ın; görmeye canlılık vaktini Tatar'ın; Tatar bahtı için ben can atarım: Tatar'ım ya ben de Tatar'ım.)

*Cırlap toram, torgan cirēm tar bulsa da,
Kurıkmıym, söygen halkım bu Tatar bulsa da. (“Bēr tatar şagıyrēñēñ süzlerē”)*

(Söylerim türküsünü kaldığım yer dar olsa da; korkmam, sevdiğim halkım bu Tatar olsa da.)

Ancak Tukay tatar etnonimini put yaparak ona yapışıp, Tatar tarihî köklerini kurutmaya kalkmaz, Ş. Mercani'nin bu dönemde geniş çapta yayılan tarihî fikirlerini, aklıyla yüreğiyle hisseder ve destekler; biz daima Tatar adını taşımışız, ancak Tatar Moğollarla gelmişiz diye yanlış bir yola girmeden atalarımızın ta Bulgarlardan geldiğini iyi anlar. Tukay halk türkülerinin de tarihteki Bulgarlardan geldiğini bilir, yani milletin köklerini orada görür.

Nihayet Tukay'ın eserlerinde milletin hayatının neredeyse bütün yönlerinin yansıdığı konusuna değinelim. Milleti korumak ve geliştirmek için, şair orada bütün gündemdeki sorunları bilmeli ve aydınlatmalıdır: Millî özellikleri de başka milletlere bakışı da, dini de, onun iyi nitelikleri de, kendi sözleriyle söylersek “Tatarlığı” da, kültürü, eğitimi, basınının gelişmesi de vb. yönleri... A. Tukay halkı bütün halinde görür ve ondaki bütün özellikleri şöyle veya böyle aydınlatır. Bu yönüyle de çağdaş dönemde Tatar milletini diriltmek, korumak ve geliştirmek hareketinde bizzat kendisi de aktif olarak katılıyor gibidir.

Şu da karakteristik A. Tukay'ın milliyetçiliği, gerçek demokratik milliyetçilik; onun kendi halkını sevmesi başkalarına hiç de yan bakmayı gerektirmez, yani onda şovenizmin izi bile yoktur. Bunu vurgulamak bugün özellikle önem taşır, çünkü bizde bugün de, milliyetçiliği çekinerek telaffuz etmek, ondan korkmak duygusu sinmiştir. Bir komünist toplum meydan getirmek ideali yanında milliyetçilik büyük günah sayılıyordu. Milletleri diriltmek, korumak ve geliştirmek ideali ile birlikte milliyetçilik de insan olması gereken en uygun, yüksek sıfatlardan birisidir. Milletleri ancak koruyup geliştirmekle milletler arasında istikrara erişmek mümkündür. Demek ki millî gelişme için bugünkü mücadele Tukay'daki gibi olmalıdır.

Ben burada millî mücadeleyi Tukay'daki gibi olmalı diye vurgulamak isterim. Çünkü Tataristan'da Tatar milletini diriltmek, uyandırmak, aklını başına getirmek, korumak ve geliştirmek az çok sürerken, bunu bilmeden sezmeden kalıp belki de kabul etmeden olmuştur, 8 yıldan sonra bir kargaşa, Tatar tarihine olumlu, Rus tarihine olumsuz anlamda kullanılan “Tatar düşüncesi” denen “yeni inisiyatif”i gazetelere sokmak, ancak anokronizm diye değerlendirilebilir. Bu inisiyatifin yazarı Prof. Dr. F. Musin “Tatar düşüncesi”ni geliştirmek yolunda onu “Tatarlık” diye de adlandırdı. Bu konuda Tukay sözlerini de unutmamalı:

*Könçeläk, üçlök bëlen tulgan tatarlyk,
Töyep iltöp Mekercede satarlyk. ("Hezërgë helëbezge karata")
(Kıskançlık, intikamla dolan Tatarlık, yükleyip götürüp pazarda satarlık)*

Dünya çapında tanınan siyaset, milletleri koruma ve geliştirme yoluyla devletler içinde, devletler arasında istikrarlı ilişkiler kurmaktır. Bunu görmezden gelip bu büyük ideali karmaşık fikirlerle sığlaştırmak hiç de övgüye layık değil.

Biz sık sık, milletimizi yüceltim diye birbirimize öğretmeyi seviyoruz. Halk bu elbette, pek geniş, genel bir görüntüdür, onu toptan yüceltmek olmaz. Bu büyük işin bir tek yolu var, o da halkın ileri oğullarını, kızlarını yetiştirmek, onları geniş gönüllülükle yükseltmekten kaçınmamak, bu yönde gururlanarak hareket etmek. Kıskançlık, intikamla dolan Tatarlıktan vazgeçmek. Bunu Tukay da iyi anlamıştır. Bizim beşeri bilimlerin gündemdeki yönelişi, boş boşuna genç bilginler eğitmek ve milletimizin büyük şahıslarını bulmak, aramak ve yüceltmek diye adlandırılmamıştır.

Bu gözlükten bakınca biz Tukay'ı da gerekli yükseltebilmiş değiliz. Aslında onun müzeleri var, kitapları yayımlanmakta, heykelleri dikili, yabancı ülkelerde de onun hakkında yazmaktayız, fakat bunlara yeterli demezdim. Beşeri bilimler mensupları, kendi güçlerini Tukay'ın eserleri çevresine toplayıp bu konuda yeni tarzda yazılmış büyük bir monografi yazarlar diye inanıyorum. Onun eserlerini yabancı dillere tercüme etmeye Kazan Devlet Pedagoji Üniversitesi Yabancı Diller Fakültesi katılsaydı.

Tukay Ansiklopedisini hazırlamak, bu konferansı mümkün olduğu kadar yüksek derecede gerçekleştirmek, toplantı bildirimlerini kısa zamanda bastırmak da millî gelişmede büyük bir adım olur diye düşünüyorum.

Ondan sonra, Dil, Edebiyat ve Tarih Enstitüsüne asistan alımının artması, doktora öğrencilerinin görünmeye başlamasıyla birlikte, enstitü programında Tukay'ın olumlu milliyetçiliği hakkında yeni şartlarda tezler hazırlamak imkânı da doğardı.

Tukay'ı ve onun gibi şahıslarımızı uluslararası arenaya büyük olarak çıkarmak da, bizim önümüzde duran borç olarak kalmaktadır. Yüceltecek şahısları gerekli dereceye çıkarmadan durup milletimizi yükseltmek, geliştirmek onu uluslararası arenaya çıkarmak mümkün olmayacak.

Dünya halklarının kültürel gelişmesi bir gerçeği doğruluyor: Halkın dili, millî ruhu, kültürel gelişmesinin muhafızları var: Onlar şairler, edipler, fikir adamları, entelektüel yetenekler...

Ama millet nöbeti tutan, manevi ve kültürel gelişmeyi sağlayan en güvenilir muhafız, halkın bizzat kendisi, onun devletidir.

İleri giden Avrupa halklarının, İtalyan, Fransız İngiliz, İspanyol, Alman ve başka halkların tarihî gelişmesinde Rönesans aşaması boşuna o halkların devlet düzenini sağlamakla tamamlanmadı. Çünkü devlet yapısı dışında milletin gelişmesini, millî dil, eğitim ve kültür gelişmesini sağlayan, garanti eden başka bir güç yok, başka bir yol yok.

Tatar dilini, Tatar canını, Tatar milletini koruyayım dersen Tukay ruhunu, Tukay edebî mirasını korumak gerek. Onu her Tatar'ın, her kuşağın yüreğine, gönlüne

sindirmek gerek. Bunu sağlamanın esas şartı ise Tataristan Egemen (*Souverain*) devlet yapısını sağlamlaştırmak, geliştirmektir.

Buna göre Tukay'ın yıldönümü, Tukay'ı ululamak, Tataristan devletini sağlamlaştırmaya hizmet etmelidir. Bu konuda Tatarsitan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Mintimër Şeymiyev kendi bildirisinde pek güzel söyledi.

Tukay'ın edebî mirası, bugünkü kültürel hayatın merkezinde, o siyasî gidişatımızın bayrağıdır.

Bizim gönlümüzde bizim yüreğimizde Tukay ruhu, Tukay şiirleri, Tukay ezgileri..

Tukay ruhu yaşadıkça Tukay ezgileri yankılandıkça Tatar milleti, onun dili yaşar, geleceği sağlanır.

Tatar yaşadıkça onun dili ve milliyeti sağ salim oldukça millî ezgileri yankılandıkça A. Tukay yaşayacak. A. Tukay ölümsüz, o kendi halkıyla geleceğe yürüyor.